

Cene gasa, uglja i električne energije poslednjih nedelja porasle su na najviši nivo u poslednjih nekoliko decenija. Ova povećanja uzrokovana su kombinacijom faktora, ali je pogrešno tražiti odgovornost u tranziciji ka čistoj energiji.

Istorijski pad globalne potrošnje energije u prvim mesecima krize Covid-19 prošle godine doveo je cene mnogih goriva do najnižih nivoa u poslednjih nekoliko decenija. Ali od tada su se one snažno oporavile, uglavnom kao rezultat izuzetno brzog oporavka globalne ekonomije (ova godina je na putu ka najbržem rastu nakon recesije u prethodnih 80 godina), hladne i duge zime na severnoj hemisferi i slabijeg rasta ponude od očekivanog.

Cene prirodnog gasa su zabeležile najveći rast, pri čemu su evropske i azijske referentne cene prošle nedelje dostigle rekord svih vremena - oko deset puta više u odnosu na nivo pre godinu dana. Cene prirodnog gasa u SAD su se više nego utrostručile od oktobra 2020. i dostigle najviši nivo od 2008. godine. Međunarodne cene uglja su oko pet puta više od nivoa pre godinu dana, a elektrane na ugalj u Kini i Indiji, koje su dva najveća svetska potrošača uglja, imaju veoma niske zalihe uoči zimske sezone.

Snažno povećanje cena prirodnog gasa dovelo je do značajnog prelaska na korišćenje uglja umesto prirodnog gasa za proizvodnju električne energije na ključnim tržištima, uključujući Sjedinjene Države, Evropu i Aziju. Povećana upotreba uglja zauzvrat povećava emisiju CO₂ iz proizvodnje električne energije na globalnom nivou.

Više cene gasa i uglja, u kombinaciji sa rastućim evropskim cenama ugljenika, rezultirale su višim cenama električne energije. U Nemačkoj su cene električne energije skočile prošle sedmice na najviši rekordni nivo, više nego šestostruko u odnosu na period pre godinu dana. U Španiji, gde proizvodnja električne energije na gas ima veću ulogu u određivanju cena električne energije, povećanje je bilo još drastičnije. Poslednjih nedelja, niža proizvodnja vetra od očekivane obezbedila je dodatni pritisak nagore.

U međuvremenu, globalna potražnja za naftom nastavlja da se oporavlja od najnižih nivoa iz 2020. godine, a cene na pumpama u mnogim zemljama su na ili blizu najvišeg nivoa u poslednjih nekoliko godina. Očekuje se da će kompanije širom sveta nastaviti da crpe svoje zalihe nafte kako bi pomogle u podmirivanju potražnje do kraja ove godine.

Očekuje se da će poskupljenja rezultirati oštrim pritiskom prema gore na računima za domaćinstava, a takođe će predstavljati i veće rizike po ekonomsku aktivnost, posebno za sektore koji su direktno izloženi poskupljenjima. Mnoge vlade su preduzele mere za ublažavanje povećanja računa za električnu energiju, posebno za ugrožene potrošače.

U Evropi će se mnoge kompanije verovatno suočiti sa dvostrukim uticajem rastućih troškova energije i potencijalnim smanjenjem u potrošnji zbog povećanih troškova domaćinstava povezanih sa energijom. Rastuće cene električne energije već utiču na poslovanje industrija koje intenzivno troše električnu energiju. Nekoliko kompanija privremeno je smanjilo proizvodnju amonijaka i đubriva, navodeći kao razlog pogoršanje marži zbog naglog povećanja cena gasa.

U Kini, rigidne tarife za električnu energiju nisu pratile veliko povećanje cena uglja. Kao rezultat, proizvođači energije iz uglja nemaju dovoljne zalihe, a došlo je do prekida u snabdevanju u dve trećine kineskih provincija. Velike energetske intenzivne industrije - uključujući čelik, aluminijum i cement - usmerene su ka smanjenju proizvodnje. Efekat na globalne lance snabdevanja još nije jasan. U severoistočnim provincijama Heilongjiang, Jilin i Liaonin, čak i domaćinstva osećaju nestašice električne energije, što će verovatno imati politične posledice.

U Indiji, ekonomski oporavak i povezano povećanje potražnje za energijom uzrokuju nestašicu uglja. Domaća proizvodnja uglja, koje čini 80% ponude zemlje, nije bila u stanju da održi korak sa potražnjom, a veće međunarodne cene čine uvoz neekonomičnim. Elektrane koje se oslanjaju na uvozni ugalj usporile su ili čak obustavile rad, a neke elektrane koje se oslanjaju na domaći ugalj ostaju bez zaliha. Uprkos naporima vlade da reši problem, nekoliko indijskih država je poslednjih dana pretrpelo ozbiljne nestašice električne energije, što je pogodilo i stambene i industrijske potrošače.

Potrošači i kompanije osećaju pritisak

Trenutne visoke cene uglja i gasa nisu rezultat jednog „šoka“ na strani potražnje ili ponude. Umesto toga, one su rezultat kombinacije faktora ponude i potražnje koji su postepeno zatezali tržišta tokom nekoliko meseci, pa čak i godina.

Investicije u naftu i prirodni gas su pale poslednjih godina kao rezultat dva kolapsa cena robe - u 2014-15. i u 2020. godini. To je učinilo snabdevanje ranjivijim na izuzetne okolnosti koje danas vidimo. U isto vreme, vlade nisu vodile dovoljno snažnu politiku ka povećanju čistih izvora energije kako bi popunile prazninu.

U tom kontekstu, potražnja za ugljem i prirodnim gasom zabeležila je snažan napredak na ključnim tržištima u prvoj polovini 2021. godine, kako se globalna ekonomija oporavila. Prve procene ukazuju na to da se potrošnja prirodnog gasa i uglja na ovim ključnim tržištima povećala za 8%, odnosno 11%, u poređenju sa prvom polovinom 2020. godine. Osim ekonomskog oporavka, na ova povećanja uticali su brojni vremenski uslovi, uključujući hladnu zimu na severnoj hemisferi, suše koje su smanjile proizvodnju hidroenergije u Brazilu i drugim zemljama, i ispodprosečnu proizvodnju vetra u Evropi.

Što se tiče snabdevanja, i prirodni gas i ugalj suočavaju se sa ograničenjima. Zaustavljanje pandemije Covid-19 pomerilo je pojedine radove na održavanju od 2020. do 2021. godine, koji su opteretili ponudu u vreme oporavka potražnje. Uticaj je bio posebno opipljiv u britanskim i norveškim područjima kontinentalnog pojasa Severnog mora. Osim toga, neplanirani zastoji u pogonima LNG-a, problemi sa upstream isporukom, neplanirani radovi na popravci i kašnjenje projekata dodatno su zategli globalno tržište gasa. Volumen globalne ponude LNG-a, na koju su uticali prekidi u prvih devet meseci 2021. godin, porastao je za procenjenih 27% u poređenju sa prosekom za isti period tokom 2015-2020. godine - pri čemu je većina prekida bila neplanirana. Ruski Gazprom, poštujući svoje dugoročne ugovore

o snabdevanju, smanjio je svoju izloženost kratkoročnoj prodaji i nije napunio sopstvena skladišta u Evropi na nivo iz prethodnih godina. Isporuke gasa sa polja Groningen u Holandiji, koje se zatvara 2022. godine, nastavljaju da se smanjuju prema planu.

Izvor: iea.com